

Förskolan

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande 40 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002 om olika förskolefrågor. Samtliga yrkanden avstyrks av utskottet.

Yrkandena handlar om verksamhetsformer inom barnomsorgen, kvalitetsaspekter inom förskolan t.ex. i form av gruppstorlekar och personaltäthet. Dessutom behandlas taxe- och avgiftsfrågor, tillgänglighet samt utvecklingen av den öppna förskolan och familjedaghem. Vidare behandlas förskolans läroplan, samverkan mellan förskola och föräldrar, språkförskolor samt modersmålsstöd.

I betänkandet finns reservationer från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	8
Utskottets överväganden	9
Barnomsorgens verksamhetsformer	9
Kvalitet	11
Gruppstorlekar och personaltäthet i förskolan	11
Kvalitetsuppföljning och tillsyn.....	13
Arbetsmiljölagen m.m.	15
Tillgänglighet och finansiering.....	16
Öppna förskolan och familjedaghem.....	19
Den öppna förskolans utveckling	19
Familjedaghemmens utveckling	20
Förskola.....	22
Läroplan.....	22
Samverkan mellan förskola och föräldrar.....	24
Språkförskolor och modersmålsstöd.....	24
Reservationer.....	26
1. Val mellan olika former av barnomsorg (punkt 1) – kd.....	26
2. Mångfald inom barnomsorgen (punkt 2) – m, fp, kd, c, mp	26
3. Maxantal barn i förskolegrupper (punkt 4) – fp.....	27
4. Maxantal barn i förskolegrupper (punkt 4) – kd.....	27
5. Rekommendationer om gruppstorlekar i förskolan (punkt 5)	
– c	28
6. Personaltäthet i förskolan (punkt 6) – fp	29
7. Kvalitetsuppföljning av förskolan (punkt 7) – fp.....	29
8. Tillsyn av fristående förskolor (punkt 8) – fp, kd, c	30
9. Omfattning av arbetsmiljölagen (punkt 9) – kd.....	30
10. Lekens betydelse för barns utveckling (punkt 10) – kd	31
11. Kompetenshöjning inom konfliktlösning (punkt 11) – mp.....	31
12. Taxefrågor (punkt 12) – kd.....	32
13. Taxefrågor (punkt 12) – c.....	32
14. Avgiftsfrihet i förskolan (punkt 13) – fp	33
15. Öppna förskolans utveckling (punkt 15) – kd.....	33
16. Familjedaghem som förskoleform (punkt 16) – m, fp, kd, c	34
17. Familjedaghemmens utveckling (punkt 17) – fp	34
18. Familjedaghemmens utveckling (punkt 17) – kd.....	35
19. Förskolans läroplan (punkt 18) – kd.....	35
20. Förskolans läroplan (punkt 18) – fp.....	36
21. Samverkan mellan förskola och föräldrar (punkt 19) – fp, kd.....	36
22. Språkförskolor (punkt 20) – fp	37

Särskilda yttranden.....	38
1. Maxantal barn i förskolegrupper m.m. (punkt 4, 5 och 6) – v.....	38
2. Tillsyn av fristående förskolor (punkt 8) – m.....	38
3. Avgiftsfrihet i förskolan (punkt 13) – fp.....	38
4. Avgiftsfrihet i förskolan (punkt 13) – v.....	39
5. Familjedaghem som förskoleform (punkt 16) – mp.....	39
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	40
Motioner.....	40

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Val mellan olika former av barnomsorg

Riksdagen avslår motion
2002/03:Sf380 yrkandena 20 och 21.

Reservation 1 (kd)

2. Mångfald inom barnomsorgen

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Sf380 yrkande 24 och
2002/03:So514 yrkande 4.

Reservation 2 (m, fp, kd, c, mp)

3. Omsorg i stället för utbildning

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub415 yrkande 1.

4. Maxantal barn i förskolegrupper

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub225 yrkande 2,
2002/03:Ub415 yrkande 5,
2002/03:Ub509 yrkandena 6 och 12 samt
2002/03:Sf380 yrkande 25.

Reservation 3 (fp)

Reservation 4 (kd)

5. Rekommendationer om gruppstorlekar i förskolan

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub225 yrkande 1,
2002/03:Ub415 yrkande 4 och
2002/03:Ub429 yrkande 1.

Reservation 5 (c)

6. Personaltäthet i förskolan

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub509 yrkande 13.

Reservation 6 (fp)

7. Kvalitetsuppföljning av förskolan

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub435 och
2002/03:Ub509 yrkande 7.

Reservation 7 (fp)

8. Tillsyn av fristående förskolor

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub415 yrkande 8.

Reservation 8 (fp, kd, c)

9. Omfattning av arbetsmiljölagen

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub415 yrkande 12.

Reservation 9 (kd)

10. Lekens betydelse för barns utveckling

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub415 yrkande 2.

Reservation 10 (kd)

11. Kompetenshöjning inom konfliktlösning

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub462 yrkande 3.

Reservation 11 (mp)

12. Taxefrågor

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Sf380 yrkande 23 och
2002/03:So250 yrkande 15.

Reservation 12 (kd)

Reservation 13 (c)

13. Avgiftsfrihet i förskolan

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub445 och
2002/03:Ub509 yrkande 8.

Reservation 14 (fp)

14. Barnomsorg på obekvämt arbetstid

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub540.

15. Öppna förskolans utveckling

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub415 yrkandena 10 och 11,
2002/03:Sf379 yrkande 4 och
2002/03:Sf380 yrkande 26.

Reservation 15 (kd)

16. Familjedaghem som förskoleform

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub509 yrkande 11.

Reservation 16 (m, fp, kd, c)

17. Familjedaghemmens utveckling

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub415 yrkande 9 och
2002/03:Ub509 yrkande 10.

Reservation 17 (fp)

Reservation 18 (kd)

18. Förskolans läroplan

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub415 yrkande 7,
2002/03:Ub417 yrkande 1,
2002/03:Ub446 och
2002/03:Ub509 yrkande 5.

Reservation 19 (kd)

Reservation 20 (fp)

19. Samverkan mellan förskola och föräldrar

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub509 yrkande 15.

Reservation 21 (fp, kd)

20. Språkförskolor

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub509 yrkande 14.

Reservation 22 (fp)

21. Modersmålsstöd i förskolan

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub325 yrkande 4 och
2002/03:Ub426.

Stockholm den 20 mars 2003

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Ulf Nilsson (fp), Inger Lundberg (s), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Majléne Westerlund Panke (s), Agneta Lundberg (s), Nils-Erik Söderqvist (s), Louise Malmström (s), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Sören Wibe (s), Anna Ibrisagic (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Tobias Billström (m), Torsten Lindström (kd) och Lennart Gustavsson (v).

Redogörelse för ärendet

Under den allmänna motionstiden 2002 väcktes ett stort antal motioner med yrkanden rörande förskoleverksamhet. Dessa behandlas i detta betänkande.

Motionsyrkandena handlar om barnomsorgens verksamhetsformer, kvalitetsaspekter inom förskolan, taxe- och avgiftsfrågor, barnomsorg på obekvämtid samt utvecklingen av den öppna förskolan och familjedaghem. Vidare behandlas förskolans läroplan, samverkan mellan förskola och föräldrar, språkförskolor samt modersmålsstöd.

Förslagen i motionerna, sammanlagt 40 yrkanden, återges i *bilaga*.

Utskottets överväganden

Barnomsorgens verksamhetsformer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden rörande begreppet barnomsorg, val mellan olika barnomsorgsformer och mångfald inom barnomsorgen. Utskottet hänvisar till rådande förhållanden och gällande bestämmelser.

Jämför reservationerna 1 (kd) och 2 (m, fp, kd, c, mp).

Motioner

Kristdemokraterna menar i motion 2002/03:Sf380 yrkande 20 att det är nödvändigt att skapa ekonomiska och praktiska förutsättningar för att möjliggöra **val mellan olika och flexibla barnomsorgsformer**. Alla bör ha möjlighet att välja den form som passar de egna förhållandena bäst. Samhällets stöd till barnfamiljer måste därför vara organiserat så att det kan användas på ett flexibelt sätt. I begreppet barnomsorg skall även föräldrarnas omsorg i det egna hemmet innefattas (yrkande 21).

Frågan om **mångfald inom barnomsorgen** behandlas i ett par motioner. Kristdemokraterna understryker i motion 2002/03:Sf380 yrkande 24 vikten av mångfald. Barnomsorgen måste vara väl utbyggd, med olika alternativ, olika inriktning och olika huvudmän. Föräldrarna skall ha rätt att fritt välja barnomsorg, vilket ställer krav på att kommunerna kan erbjuda likvärdiga villkor för alla godkända barnomsorgs- och förskoleverksamheter. Det som passar den ena familjen passar inte den andra, och det är därför viktigt med mångfald i barnomsorgen anser Miljöpartiet i motion 2002/03:So514 yrkande 4. Miljöpartiet är positivt till olika typer av barnomsorg i såväl kommunal som privat regi, kooperativ eller att föräldrar själva är hemma med sina barn.

Barnomsorg skall ses som **en omsorgsfråga och inte en utbildningsfråga**, enligt Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub415 yrkande 1. Motionärerna menar att för många barn är förskolan en bra förberedelse för skolan, men inte för alla. Därför får barnomsorgen inte bli en skola för de allra minsta.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Begreppet barnomsorg, som används i dagligt tal, återfinns inte i lagregleringen men används ofta som samlingsbegrepp för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, vilka har till uppgift att erbjuda såväl lärande som fostran och omsorg. Detta regleras i 2 a kap. skollagen. Förskoleverksamhetens uppgift är att erbjuda barn som inte går i skolan fostran och omsorg genom peda-

gogisk verksamhet. Verksamheten, som kan bedrivas i form av förskola, familjedaghem och kompletterande förskoleverksamhet (öppen förskola), skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov, enligt 6 § i samma kapitel. Skolbarnsomsorgen avser barn t.o.m. 12 års ålder som går i skolan och bedrivs i form av fritidshem, familjedaghem och öppen verksamhet. Det kan konstateras att Skollagskommittén nyligen har behandlat frågan om reglering av de olika verksamhetsformerna (SOU 2002:121). Kommitténs betänkande är för närvarande på remiss.

I dag präglas den svenska barnomsorgen av mångfald. Verksamheterna bedrivs i olika former och med olika huvudmän. Under 1990-talet har den enskilda verksamheten ökat kraftigt, bl.a. förskolor i form av föräldrakooperativ och i bolagsform. Oavsett huvudman finns i dag också en stor spridning i inriktningar och pedagogik. Många undersökningar visar att förskolan är viktig för barns utveckling och lärande. Förskolan har också en läroplan med mål för verksamheten medan det för de andra förskoleverksamheterna finns allmänna råd. Förskolans läroplan skall dessutom vara vägledande för verksamheterna. När det gäller fritidshemmen skall läroplanen för det obligatoriska skolväsendet tillämpas i den utsträckning som är möjlig. Genom de senaste årens reformer med rätt till förskola för barn till föräldralediga, barn till arbetslösa samt införandet av den allmänna förskolan, har förskolan gjorts tillgänglig för alltfler barn. Införandet av maxtaxan har också visat sig bidra till att fler barn går i fritidshem.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är viktigt med mångfald inom barnomsorgen. Utskottet menar också att mångfald råder i dag. Givetvis finns inte samma utbud och valmöjligheter i alla delar av landet och detta är inte heller möjligt av flera skäl. I kommunens ansvar att tillhandahålla verksamhet ligger att ta skälig hänsyn till vårdnadshavarens önskemål om omsorgsform vid erbjudande om plats enligt 2 a kap. 7 § skollagen. Utskottet menar att detta innebär att föräldrar skall ha en rimlig valmöjlighet mellan de verksamhetsformer som i dag finns enligt skollagen och utgår ifrån att kommunerna på lämpliga sätt efterfrågar och följer upp föräldrars önskemål. I sammanhanget vill utskottet peka på vikten av att föräldrar kan planera för arbetsliv eller studier och känna sig trygga i förvisningen om att behov av plats för deras barn tillgodoses av kommunen i rimlig tid och på rimliga villkor, t.ex. när det gäller avstånd från hemmet.

Kvalitet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå yrkanden om olika kvalitetsaspekter av förskoleverksamheten, såsom storlek på barngrupper och personaltäthet i förskolan, uppföljning, tillsyn av fristående förskolor, arbetsmiljölagen m.m. Utskottet hänvisar till ansvarsfördelningen mellan stat och kommun, gällande bestämmelser, pågående beredningsarbete och planerade åtgärder.

Jämför *reservationerna 3 (fp), 4 (kd), 5 (c), 6 (fp), 7 (fp), 8 (fp, kd, c), 9 (kd), 10 (kd) och 11 (mp)*.

Gruppstorlekar och personaltäthet i förskolan

Motioner

Barngruppernas storlek i förskolan tas upp i flera motioner, både vad gäller behov av riktlinjer och behov av gränser.

Folkpartiet anser i motion 2002/03:Ub509 yrkandena 6 och 12 att det är nödvändigt att åtgärda negativa följder av maxtaxan och att storleksgränser bör införas. Maximalt 15 barn i grupper för 0–3-åringar och maximalt 20 barn i grupper för äldre barn bör gälla, enligt Folkpartiet som också anser att skollagen bör ändras i enlighet med detta. Den genomsnittliga gruppstorleken bör ligga under dessa gränser. Likaledes anser Kristdemokraterna i motionerna 2002/03:Sf380 yrkande 25 och 2002/03:Ub415 yrkande 5 att gruppstorlekarna i förskolan skall begränsas. Detta är den viktigaste åtgärden för att komma till rätta med den bristande kvaliteten i verksamheten. Varje kommun bör åläggas att lägga fast ett tak för hur stora barngrupperna får vara för olika åldersgrupper.

Skolverket bör få i uppdrag att utfärda allmänna råd för barngruppernas storlek föreslår Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub225 yrkande 1. Riktlinjerna bör utgå ifrån de gränser som anges i Skolverkets forskningsöversikt om kvalitet i förskolan ("Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola"), nämligen 13–15 barn för åldern 3–5 år och mindre grupper för yngre barn och barn med särskilda behov. Kristdemokraterna menar i motion 2002/03:Ub415 yrkande 4 att dessa riktlinjer sedan skall vara vägledande för kommunerna när de, i samråd med föräldrar och specialpedagoger, beslutar om barngruppens storlek. Det är dock inte rimligt att lagstifta om en absolut gräns, menar Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub225 yrkande 2. Varje kommun måste få utforma sin verksamhet utifrån sina förutsättningar och varje barngrupp är också unik.

Även Centerpartiet tar upp frågan om barngrupperna och menar i motion 2002/03:Ub429 yrkande 1 att verksamheten måste kvalitetssäkras genom att grupperna dimensioneras utifrån både barnens och personalens perspektiv. Det innebär att barngrupperna inte får vara större än att varje enskilt barn

känner trygghet och får en god pedagogisk verksamhet samt att personalen skall kunna känna att den utför sitt arbete på ett tillfredsställande sätt. Likaså är det viktigt att barn med särskilda behov tidigt kan identifieras och ges nödvändigt stöd.

Frågan om personaltätheten i förskolan tas upp i Folkpartiets motion 2002/03:Ub509 yrkande 13. Folkpartiet anser att personaltätheten bör öka till i genomsnitt en anställd per fem barn. Inte heller i enskilda grupper bör det vara lägre personaltäthet än så.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena. Utskottets uppfattning är dock, i likhet med tidigare uttalanden, att det är mycket viktigt med en hög kvalitet inom förskola, och eventuella tecken på bristande kvalitet måste därför tas på allvar.

Under 1990-talet skedde stora besparingar i förskolan. Det vanligaste sättet att minska kostnaderna var genom att ta in fler barn i grupperna och att minska personaltätheten. Den utvecklingen har upphört på de flesta håll. I dag är den indexerade kostnaden per heltidsbarn ungefär lika stor som den var år 1991. Gruppstorlekarna har stabiliserats men på en nivå som är betydligt högre än den som rådde i början av 1990-talet.

Skolverket har nyligen för andra gången gjort en kartläggning av gruppstorlekar i förskolan. Tidigare kartläggningar visade endast ett genomsnitt i kommunen men i de två senaste är det möjligt att se variation i gruppstorlek mellan förskolor. Resultaten visar att några förändringar egentligen inte skett under det senaste året. Våren 2002 var den genomsnittliga gruppstorleken 17,4 barn jämfört med 17,5 året innan. Inte heller spridningen har förändrats mellan åren. Hälften av grupperna har mellan 15 och 20 barn. Kartläggningen visar också att ungefär 25 % av alla grupper var småbarnsgrupper, dvs. grupper med barn i åldern 0–3 år. Majoriteten av dessa grupper har en storlek i intervallet 12–16 barn.

Antalet barn per årsarbetare i förskolan har ökat kraftigt sedan början av 1990-talet men även denna ökning har stannat av de senaste åren. År 2002 var antalet barn 5,4 per årsarbetare, vilket är detsamma som året dessförinnan. Spridningen är dock stor men i majoriteten av kommunerna är variationen mellan 4,6 och 6,0 barn per årsarbetare.

Kvaliteten i förskolan har av regeringen lyfts fram som ett prioriterat område de kommande åren. Under mandatperioden har aviserats ytterligare insatser för att stärka förskolans kvalitet. Utskottet erinrar om den överenskommelse som föreligger mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som innebär att mer personal skall anställas i förskolorna. Med 6 000 fler anställda kan antalet barn per anställd minska från 5,4 till 5 barn. Utskottet anser också att de lokala förutsättningarna måste styra organisationen. Det är de ansvariga för och i verksamheten som bäst kan bedöma vilken organisation som är den lämpligaste. Likaså är det på lokal nivå som behov av förändringar och justeringar av organisationen bäst uppmärksammas. Barn är

olika och har olika behov, behov som dessutom varierar och förändras över tid. Det är kommunernas ansvar att organisera och driva förskolan så att målen i läroplanen kan nås. I detta ansvar måste det ingå ett betydande mått av flexibilitet i sättet att organisera verksamheten. Kvalitetskraven för verksamheten återfinns i 2 a kap. 3 § skollagen, där personalens betydelse för verksamheten, vikten av lämplig sammansättning och storlek för barngrupper liksom ändamålsenliga lokaler lyfts fram.

Det finns betydande kunskap om vilka faktorer som är viktiga att beakta vid organisering av förskoleverksamhet, t.ex. för de yngsta barnen. I den fördjupade studie av barngruppernas storlek och personaltäthet Skolverket nyligen redovisat återfinns en översikt över den forskning som undersöker effekter av dessa faktorer. Dessutom görs det i studien en genomgång av gruppstorlekar i verksamheterna liksom en redovisning av ett antal fallstudier som belyser hur och på vilka nivåer beslut om organisation av verksamheten fattas. Redovisningen är omfattande och endast några slutsatser skall nämnas. Skolverket menar att förutsättningarna för en bra verksamhet försämrats med större grupper och föreslår att kommunerna i sina kvalitetsredovisningar för in uppgifter om barngruppernas storlek och personaltäthet kombinerat med en konsekvensanalys. Vidare anser verket att personalens inflytande måste stärkas i diskussionen om gruppstorlek och personaltäthet och att de kommunala beslutsfattarna måste lyssna på de professionellas argument för att kunna göra medvetna ställningstaganden i förhållande till målen för verksamheten.

Regeringen har aviserat att Skolverket skall få i uppdrag att utfärda allmänna råd när det gäller kvalitet i förskolan. Utbildningsministern har i samband med att de nya skolmyndigheterna startade den 1 mars 2003 angett att kravet på kvalitetsredovisning skall gälla även för förskoleverksamheten. Skolverket arbetar för närvarande med en utvärdering av kvalitetsutvecklingen i förskolan, där läroplanens betydelse skall belysas. Skolverket har nyligen redovisat en första uppföljning av effekter av införandet av maxtaxa m.m. inom barnomsorgen. Ett antal ytterligare studier kommer successivt att genomföras av reformens olika delar. Utskottet utgår ifrån att regeringen återkommer i frågan om kvaliteten i förskolan.

Kvalitetsuppföljning och tillsyn

Motioner

Folkpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub509 yrkande 7 att förskolor skall bli skyldiga att lämna in kvalitetsredovisningar till Skolverket. Kravet motiveras med att kvaliteten därigenom skulle höjas i förskolornas verksamhet. I motion 2002/03:Ub435 (s) påpekas att det behövs ytterligare insatser för att stärka kvaliteten i förskolan. Motionärerna anser bl.a. att satsning på bidrag till kommunerna för att öka antalet anställda bör ske under mandatperioden. Utvecklingen på förskoleområdet måste följas, och likaså måste effekterna av en resursförstärkning utvärderas.

I Kristdemokraternas motion 2002/03:Ub415 yrkande 8 föreslås att Skolverket skall ha tillsynsansvar även för fristående förskolor, liksom verket i dag har ansvar för förskolor och förskoleklasser i kommunal regi samt förskoleklasser i fristående skolor. Motionärerna menar att dagens ordning, där kommunen har tillsynsansvaret, är problematisk. En förändring i enlighet med förslaget bör ske för att garantera likvärdighet oberoende av driftsform och för att det i dag föreligger en konkurrenssituation mellan kommun och fristående anordnare av förskoleverksamhet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Enligt Skolverkets senaste uppföljning av kvalitetsredovisningar är det vanligt att kommuner redovisar resultat för förskoleverksamheten trots att denna inte omfattas av gällande förordning (1997:702). Av 279 upprättade kvalitetsredovisningar för år 2001 ingår resultat från förskoleverksamhet i 210 redovisningar. Som redan har nämnts kommer förskoleverksamheten fortsättningsvis att ingå i kommunernas ansvar att upprätta kvalitetsredovisningar. Genom gemensamma, jämförbara mått skall kvalitetsredovisningarna fungera som ett centralt verktyg för diskussionen om kvalitet i verksamheten. Ansvarig minister för förskolan har i en interpellationsdebatt i november månad år 2002 pekat ut kvalitetsfrågorna som de viktigaste inom förskoleverksamheten under innevarande mandatperiod. Förutom barngruppernas storlek, personaltäthet och kvalitetssäkring kommer implementeringen av läroplanen samt utvecklingsarbete inom den mångkulturella förskolan att stå i fokus.

Skolverket arbetar, som nämnts tidigare, för närvarande med en utvärdering av förskolan. Syftet är att ge en lägesbeskrivning av förskolans kvalitet och belysa läroplanens betydelse för kvalitetsutvecklingen. I den uppföljning av maxtaxan m.m. som Skolverket presenterade i mars 2003 har en uppföljning gjorts av det till maxtaxan kopplade bidraget för kvalitetssäkrande åtgärder som kan användas dels till personalförstärkningar, dels till kompetenshöjande åtgärder. Till största delen har bidraget använts till personalförstärkning inom förskoleverksamheten. Av den del som har använts till kompetensutveckling har merparten också riktats till denna verksamhet.

När det gäller fristående verksamhet gäller att det för att yrkesmässigt få bedriva en enskild förskola behövs tillstånd enligt 2 a kap. 13 § skollagen. Det är i dag kommunen där verksamheten skall bedrivas som beviljar detta tillstånd. Tillstånd beviljas om verksamheten uppfyller krav på god kvalitet och säkerhet. Kommunen kan men behöver inte lämna bidrag till den enskilda verksamheten. Kommunen har sedan tillsyn över verksamheten och har rätt att inspektera, inhämta upplysningar och ta del av handlingar som behövs för tillsynen. Kommunen kan återkalla tillståndet om det föreligger missförhållanden och om kommunens föreläggande inte följs. Kommunens beslut om tillstånd och om föreläggande eller återkallande av tillstånd kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Utskottet konstaterar att Skollagskommittén (SOU 2002:121) föreslår att beslut som tidigare fattats av kommunen även i fortsättningen skall fattas av kommunen. Prövningen föreslås dock ske på samma sätt som i fråga om de beslut Skolverket fattar. Huvudman som uppfyller villkoren för godkännande skulle, till skillnad från i dag, få rätt till bidrag. Kommittén menar att det är rimligt att den myndighet som prövar godkännande och rätt till bidrag också har tillsyn och kan återkalla godkännandet vid behov och föreslår därför att kommunen får detta ansvar. Enligt kommittén har det ingen principiell betydelse att kommunen och inte Skolverket är besluts- och tillsynsmyndighet. Det är praktiska skäl som ligger till grund för kommitténs förslag. Skolverket föreslås ha tillsyn över hur kommunerna utövar sin tillsyn.

Enligt utskottet bör regeringens beredning av Skollagskommitténs förslag avvaktas. Från den 1 mars ingår det i Skolverkets instruktion att utöva tillsyn över hur kommunerna fullgör sitt tillsynsansvar i fråga om verksamhet som avses i 2 a kap. 13 § skollagen.

Arbetsmiljölagen m.m.

Motioner

Förskolebarn är i dag de enda som befinner sig på en arbetsplats och inte omfattas av **arbetsmiljölagen**, påpekar Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub415 yrkande 12. Barnens arbetsmiljö måste tas på större allvar. Förutom buller på grund av för stora grupper behöver andra frågor om barnens säkerhet och lekmiljö uppmärksammas. Enligt Kristdemokraterna bör den aviserade utredningen om arbetsmiljölagens tillämpning i skolan även omfatta förskolan och förskolebarnen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår motionen. Det kan konstateras att regeringen har aviserat att en översyn skall göras av arbetsmiljölagen ur ett barn- och elevperspektiv. Vidare har Skollagskommittén behandlat frågan och anser bl.a. att det är önskvärt och rimligt att barn i förskolan omfattas av samma skydd som barn i skolan. Kommittén menar att de förändringar som kan föranledas av ett utvidgat utbildningsbegrepp bör behandlas inom ramen för den aviserade översynen av lagen. Enligt utskottets mening bör kommande översynsarbete och regeringens beredning av frågan avvaktas. Utskottet förutsätter dock att kommunerna på lämpligt sätt uppmärksammar vikten av en god och säker miljö för förskolebarnen.

I motion 2002/03:Ub415 yrkande 2 tar Kristdemokraterna upp **lekens betydelse för barns utveckling**. Förskolan beskrivs ofta som det första steget i det livslånga lärandet men Kristdemokraterna anser att detta börjar redan vid födseln och fortsätter oavbrutet oavsett om barnet går i förskola eller ej. Risken med de utökade pedagogiska kraven är att de små barnens behov av fri lek och omsorg får stå tillbaka.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår motionen. I förskolans läroplan anges tydligt att leken är viktig för barns utveckling och lärande och att verksamheten i förskolan skall präglas av ett medvetet bruk av leken för att främja

detta. Genom lek och lustfyllt lärande stimuleras t.ex. barns fantasi, inlevelse och kommunikation. I den skapande och gestaltande leken kan barn uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter. För verksamheten i familjedaghemmen är läroplanen vägledande om än inte bindande. I Skolverkets allmänna råd uttrycks bl.a. att verksamheten bör vara rolig och stimulerande och ta vara på barnens nyfikenhet, lust att lära, att leka och skapa själva. Även i de allmänna råden för öppna förskolan understryks lekens betydelse för barns utveckling. Utskottet har noterat att Skolverket har fokuserat temat lek och lärande inom ramen för sitt stöd till forskning inom barnomsorgen.

I motion 2002/03:Ub462 (mp) yrkande 3 diskuteras behovet av metodöverföring och **kompetenshöjning** inom förskolepedagogiken på temat **konfliktlösning**. Motionärerna menar att ett brett pedagogiskt arbete, t.ex. via ett pedagogiskt centrum, kan vara framgångsrikt i detta avseende.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår motionen. Det är i första hand en fråga för lärarutbildningen respektive för arbetsgivaren inom vilka områden och i vilka former kompetensutveckling behövs för personalen i förskoleverksamheten.

Tillgänglighet och finansiering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om taxe- och avgiftsfrågor samt om barnomsorg på obekvämtid. Utskottet hänvisar till ansvarsfördelningen mellan stat och kommun, gällande bestämmelser, tidigare ställningstagande samt pågående beredningsarbete.

Jämför *reservationerna 12 (kd), 13 (c) och 14 (fp)*.

Motioner

Kristdemokraterna anser i motion 2002/03:Sf380 yrkande 23 att den som utnyttjar den offentligt finansierade barnomsorgen i mindre utsträckning inte bör betala lika mycket som den som nyttjar den i större utsträckning. Av detta skäl bör kommunerna åläggas att utforma och införa deltidstaxa i minst tre nivåer under nuvarande tak för barnomsorgsavgifterna (maxtaxan). Centerpartiets inställning i motion 2002/03:So250 yrkande 15 är att **taxans konstruktion** bör stimulera till ett minimerande av barnens vistelsetid på dagis och dessutom ekonomiskt bidra till föräldrars möjlighet att tillbringa mer tid med sina barn. Överläggningar måste därför tas upp med kommunerna om en tidsrelaterad taxekonstruktion.

Folkpartiet är i motion 2002/03:Ub509 yrkande 8 positivt till att den **allmänna förskolan** införts för fyra- och femåringar men vill att även treåringar på sikt skall omfattas, dvs. att även treåringarna skall få gå tre timmar om dagen **avgiftsfritt**. Motionärerna i motion 2002/03:Ub445 (s) hävdar att de barn som klarar sig bäst i skolan är de som startat i tidig ålder i förskolan. Av

detta skäl bör avgiftsreformerna fortsätta och hela förskolan på sikt bli avgiftsfri.

Om barnomsorgen skall vara till för alla borde det finnas möjlighet för alla, även kvälls- och helgarbetande föräldrar, att erhålla barnomsorg, enligt motionärernas uppfattning i motion 2002/03:Ub540 (s). I dag skall kommunerna lösa detta på lämpligt sätt men fortfarande diskrimineras småbarnsföräldrar med obekväma arbetstider. Därför bör regeringen ta initiativ till en uppföljning och analys av hur behovet av *barnomsorg på obekväm tid* skall tillgodoses.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Maxtaxans konstruktion innebär att alla kommuner har en inkomstrelaterad taxa. Om ett hushåll har högre inkomster än 38 000 kr per månad gäller den högsta avgiften förordningen tillåter. Även syskonrabatt har normerats i maxtaxans konstruktion. Inom maxtaxans ramar kan kommunerna bedriva en egen avgiftspolitik, t.ex. bestämmelser om antal betalmånader, avgiftsreduktion vid barns sjukfrånvaro eller tidsrelaterade avgifter. I Skolverkets uppföljning av maxtaxareformen märks att en majoritet av kommunerna, 193 av 287 aktuella, har en sådan egen avgiftspolitik. En övervägande majoritet har ett system med en avgiftsfri månad per år medan det i ungefär hälften av kommunerna är möjligt att få avgiften reducerad vid barns sjukdom. Under 1990-talet ökade bruket av tidsrelaterade avgifter med ett flertal tidsintervall i förskolan. Detta ansågs av t.ex. dåvarande tillsynsmyndigheten Socialstyrelsen försvåra möjligheterna till en fungerande gruppverksamhet eftersom barnens närvaro blev splittrad. Ett syfte med maxtaxan var att begränsa avgifternas koppling till barnens närvarotider. Enligt Skolverkets uppföljning har också flertalet kommuner gått tillbaka till ett avgiftssystem utan tidsrelatering. Drygt hälften av kommunerna har ett avgiftssystem utan tidsintervall i förskolan medan en fjärdedel har två tidsintervall, dvs. hel- och deltidstaxa. Knappt 50 kommuner har tre tidsintervall medan drygt 20 kommuner har fyra eller fler tidsintervall. Bilden är densamma för fritidshemmen.

Barn till arbetslösa och föräldralediga har nu rätt till förskoleverksamhet i minst tre timmar om dagen eller 15 timmar i veckan. Denna rätt är dock inte kopplad till någon reglering av avgiftens storlek. I 170 kommuner gäller trots det avgiftssänkning för dessa barn, vanligtvis genom tidsrelaterade avgiftssystem. I de övriga kommunerna reduceras inte avgifterna. Ett mindre antal kommuner erbjuder dessa barn mer förskoleverksamhet än den lagstadgade. I ca 100 kommuner får arbetslösa respektive föräldralediga föräldrar betala samma avgift för sitt barn med 15 timmars närvarotid som föräldrar med ett heltidsbarn, enligt Skolverkets uppföljning. Till detta skall dock läggas att eftersom maxtaxan är inkomstrelaterad i sin konstruktion blir avgiften i de flesta fall ändå lägre för barn till arbetslösa eller föräldralediga. Skolverkets uppföljning visar också att reformen medfört avsevärt minskade skillnader i

avgift för olika familjer mellan kommunerna, jämfört med situationen vid tidpunkten för införandet av maxtaxereformen.

Skolverket anger att kostnader och intäkter för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för 2002 kommer att analyseras i jämförelse med 2001. Förändringarna kommer att sättas i relation till hur mycket respektive kommun har fått i statsbidrag. Skolverket kommer dessutom under de närmaste åren att, i samverkan med andra utredningsorgan, belysa de samlade ekonomiska effekterna för kommunerna med anledning av bl.a. maxtaxereformen.

Utskottet anser att det är positivt med den totalt lägre avgiftsnivån för barnfamiljer som maxtaxan har medfört och den förbättrade ekonomiska levnadsstandard detta har bidragit till. Trots de variationer i avgifter som fortfarande finns har också reformen bidragit till en utjämning av avgifter mellan kommuner, och därmed en ökad likställighet mellan familjer som utnyttjar förskoleverksamhet.

Utskottet är positivt till införandet av den *allmänna förskolan* för fyra- och femåringar. I och med detta närmar sig också förskolan den princip som gäller för skolan, en avgiftsfri verksamhet som är tillgänglig och likvärdig för alla. Riksdagens beslut om allmän förskola innebar att kommunerna är skyldiga att anordna verksamhet motsvarande 525 timmar om året för barn i dessa åldrar. Det finns inte något som hindrar att kommunerna utökar denna tid. Syftet med de senaste årens reformarbete har varit att göra förskolan tillgänglig för alla barn från tidig ålder. Utskottet konstaterar vidare att Skollagskommittén (SOU 2002:121) föreslår att kommunerna skall bli skyldiga att erbjuda barn fr.o.m. ett års ålder förskola, om barnet har ett eget behov eller om barnet behöver plats därför att vårdnadshavarna förvärvsarbetar, studerar eller av någon annan anledning inte kan ta hand om barnet. Förslaget att skyldigheten skall gälla plats i förskola och inte i någon annan verksamhet, innebär en ändring jämfört med i dag och kan också medföra ekonomiska konsekvenser. Därför föreslås att det under en femårig övergångsperiod skall vara möjligt för en kommun att erbjuda plats i familjedaghem om det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen att erbjuda plats i förskola. Om vårdnadshavarna hellre önskar familjedaghem för sitt barn skall detta tillgodoses om det inte finns praktiska hinder för det. Kommittén har också övervägt förslag om att införa en generell skyldighet för kommunen att erbjuda alla barn från ett års ålder förskola. En kostnadsberäkning för detta redovisas men något sådant förslag lämnas inte. Utskottet menar att regeringens beredning av förslagen bör avvaktas.

Skollagskommittén har också behandlat frågan om *omsorg på obekvämt arbetstid*. Kommittén föreslår att minimikravet för kommunerna skall vara att erbjuda förskola under dagtid måndag–fredag. I författningskommentaren anges att med uttrycket dagtid avses ordinarie arbetstid. Vad detta innebär får dock avgöras utifrån den aktuella situationen, vilka förhållanden som gäller på orten osv., enligt kommittén, som också menar att förslaget om tid skall ses mot bakgrund av att förskolan blir en del i utbildningssystemet. Om vårdnadshavare behöver omsorg utanför ordinarie arbetstid kan kommunen er-

bjuda detta. Detta är dock en frivillig verksamhet för kommunen där kommunen prövar behovet i det enskilda fallet och utformar verksamheten efter lokala förhållanden och förutsättningar. Enligt kommittén innebär inte detta någon förändring i förhållande till vad som kommit till uttryck i förarbetena till nuvarande lagstiftning. Att föreslå en skyldighet för kommunerna att ordna sådan omsorg skulle medföra ökade kostnader, och var inte möjligt inom kommitténs uppdrag.

Skolverket har nyligen redovisat en studie på nationell nivå av barnomsorg på s.k. obekväm arbetstid. Studien visar att 150 kommuner i landet ordnar omsorg till barn som har föräldrar som arbetar på kvällar, nätter eller helger. Den vanligaste formen är nattöppna förskolor, men även familjedaghem och omsorg i hemmet förekommer. Enligt undersökningen har ca 3 000 barn, varav 1 700 förskolebarn, plats i nattomsorg. Skolverket uppskattar att behovet av nya platser är ca 300–400 platser. Av de 140 kommuner som inte anordnar barnomsorg anger 104 att det inte finns någon efterfrågan. Resterande uppger andra skäl, oftast att kommunen har fattat ett beslut att inte erbjuda nattomsorg. Regeringen har uttalat sig i frågan och menat att det i ett modernt samhälle skall gå att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Av detta skäl är det viktigt att kommunerna ger möjlighet för föräldrar att få trygg omsorg för sina barn, även om föräldrarnas arbetstider är förlagda till sena kvällar, helger eller nattetid.

Utskottet har tidigare behandlat en motion med begäran om tillkännagivande om rätt till barnomsorg för barn med föräldrar som har obekväm arbetstid. Yrkandet avstyrktes med motiveringen att behov av ytterligare reglering inte fanns (bet. 2000/01:UbU5). Även i frågan om barnomsorg på obekväm arbetstid bör pågående beredningsarbete avvaktas enligt utskottet.

Öppna förskolan och familjedaghem

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om den öppna förskolan och familjedaghemmen. Utskottet hänvisar till gällande ansvarsfördelning mellan stat och kommun, tidigare uttalande samt pågående och kommande utrednings- och beredningsarbete.

Jämför *reservationerna 15 (kd), 16 (m, fp, kd, c), 17 (fp) och 18 (kd)*.

Den öppna förskolans utveckling

Motioner

Kristdemokraterna tar upp den öppna förskolan i ett flertal motioner. I motion 2002/03:Sf380 yrkande 26 påtalas vikten av att arbetet inom den öppna förskolan tillvaratas och utvecklas. Denna typ av förskola är många gånger en

stor tillgång för den ensamstående föräldern då den ger möjlighet att bygga upp ett nätverk påpekas det i motion 2002/03:Sf379 yrkande 4. Situationen för den öppna förskolan måste bevakas i samband med att den allmänna förskolan införs. Motionärerna i motion 2002/03:Ub415 yrkande 10 hävdar att när alltfler föräldrar sätter sina barn i förskolan rationaliserar kommunerna bort de öppna förskolorna. Detta trots att det är en verksamhet som spelar stor roll för hemmavarande föräldrar och dagbarnvårdare med barn. Det innebär också att det enda stöd som det offentliga ger till de hemmavarande föräldrarna försvinner. I stället borde verksamheten utvecklas och fler öppna förskolor öppnas. Kommunerna måste se till att det finns utbildade förskollärare som ansvarar för verksamheten. Dessa kan sedan tillsammans med dagbarnvårdarna utveckla ett pedagogiskt alternativ till förskolornas verksamhet, menar Kristdemokraterna (yrkande 11).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Förutom att kommuner anordnar verksamhet i öppna förskolor för hemmavarande föräldrar med barn liksom för dagbarnvårdare med barn så är det vanligt att kyrkliga samfund anordnar olika öppna verksamheter. Många kommuner har också öppnat s.k. familjecentraler där fler verksamheter riktade till barnfamiljer är samordnade.

Enligt Skolverkets allmänna råd för öppen förskola bör barn i förskoleåldern som inte har plats i förskola ha tillgång till öppen förskola. I dag har förskolans tillgänglighet väsentligt förbättrats och alltfler barn är inskrivna i förskolan. Utskottet har tidigare uttalat (bet. 2001/02:UbU10) att den öppna förskolan är ett viktigt komplement inom förskoleverksamheten och att den även fortsättningsvis bör utvecklas efter lokala behov. I de allmänna råden för den öppna förskolan anges att kommunen regelbundet bör inventera behovet utifrån bl.a. föräldrarnas önskemål. Likaså understryks vikten av en kontinuerlig uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Skollagskommittén föreslår att en kommun liksom i dag skall kunna anordna pedagogisk verksamhet och omsorg i form av öppen förskola (och öppen fritidsverksamhet). Dessutom sägs att för dem som skall anställas i sådan verksamhet skall bestämmelser om registerkontroll tillämpas. Vidare anges att den öppna verksamhetens lokaler skall vara ändamålsenliga. Kommittén utgår vidare från att det även fortsättningsvis kommer att finnas allmänna råd för verksamheten. Kommitténs förslag är för närvarande på remiss.

Familjedaghemmens utveckling

Motioner

Frågan om familjedaghemmens utveckling tas upp i ett par motioner. Folkpartiet anser i motion 2002/03:Ub509 yrkande 11 att familjedaghemmens överlevnad måste säkras. Det finns barn som av olika skäl vill eller t.o.m.

måste gå i familjedaghem, så det är viktigt att modellen med allmän förskola inte slår ut familjedaghemmen. Motionärerna föreslår också att dagbarnvårdarna i familjedaghemmen skall kunna få pedagogisk handledning av ambulande förskollärare. På så sätt skulle barn i familjedaghem också kunna ingå i den allmänna förskolan (yrkande 10). Kristdemokraterna vill i motion 2002/03:Ub415 yrkande 9 fortsätta att satsa på familjedaghemmen som ett alternativ till förskolan. Likvärdiga villkor måste skapas så att föräldrar själva kan välja barnomsorgsform utan att bli styrda av ekonomiska argument. Av detta skäl är det viktigt att familjedaghemmen får ingå i den allmänna förskolan och därmed får del av samma avgiftsreducering.

Utskottets ställningstagande

Andelen barn i åldern 1–5 år som är inskrivna i familjedaghem har minskat kontinuerligt sedan slutet av 1980-talet. Andelen inskrivna 1–5-åringar totalt i förskola och familjedaghem uppgår till 80 %, 72 % i förskola och 8 % i familjedaghem. Skolverket följer upp efterfrågan genom att i föräldraenkäter fråga hur barns omsorg är ordnad, om föräldrar är nöjda med den omsorgsform deras barn har osv. I stort sett har barn med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar plats i förskoleverksamhet i den utsträckning som föräldrarna vill. Arbetslösa eller föräldralediga efterfrågar i större utsträckning plats. En fullständig redovisning av 2002 års föräldraenkät kommer att ske i slutet av 2003 med bl.a. uppgifter om föräldrars önskemål om omsorgsform. Uppgifterna från den föregående enkäten år 1999 visar att 90 % av föräldrarna, vars barn hade plats i förskola eller familjedaghem, var nöjda med den omsorgsform de hade för sina barn. Av dem som vill byta omsorgsform var det vanligare med önskemål att byta till förskola än till familjedaghem. Av dem som inte hade men önskade plats ville det stora flertalet ha en plats framför allt i förskolan.

Enligt utskottet är familjedaghemmen ett viktigt alternativ inom barnomsorgen. Förskolans läroplan är vägledande för verksamheten och kan, tillsammans med de allmänna råden som Skolverket utfärdar, fungera som ett medel i kvalitetsutvecklingen av familjedaghemmen. Utskottet förutsätter att kommunerna i sin planering, uppföljning och utvärdering av barnomsorgsverksamheten beaktar familjedaghemmens särskilda roll. Utskottet menar att i detta ingår att efterhöra föräldrars önskemål om barnomsorgsform. I Skolverkets uppföljningsansvar för de senaste årens barnomsorgsreformer ingår att följa upp även införandet av den allmänna förskolan, både kvantitativt och kvalitativt. Utskottet utgår från att effekter för familjedaghemmens del kommer att belysas inom ramen för uppföljningen.

Enligt Skollagskommitténs förslag skall kommunen sträva efter att, om vårdnadshavarna önskar det, erbjuda ett barn familjedaghem i stället för förskola. Uppgiften för familjedaghemmen är att stimulera barns utveckling och lärande genom pedagogisk verksamhet och omsorg. Verksamheten skall utgå från varje barns speciella behov. Bestämmelserna för verksamheten föreslås

kompletteras med motsvarande dagens allmänna råd från Skolverket. Regeringens beredning av förslagen bör avvaktas.

Förskola

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör förskolans läroplan, samverkan mellan förskola och föräldrar, språkförskolor och modersmålsstöd. Utskottet anger som grund tidigare ställningstagande, gällande bestämmelser samt pågående beredningsarbete.

Jämför *reservationerna 19 (kd), 20 (fp), 21 (fp, kd) och 22 (fp)*.

Läroplan

Motioner

Kristdemokraterna anser i motion 2002/03:Ub417 yrkande 1 att det är anmärkningsvärt att förskola och grundskola i dag har olika etisk värdegrund som bas för sina respektive verksamheter. Motionärerna menar att läroplanen för förskolan skall innehålla samma text om värdegrunden som läroplanerna för skolan. Ett skäl till att skriva in värdegrunden i förskolans läroplan är att värdegrundsarbetet bör utvecklas i förskolorna. Förskolan skall förmedla samhällets grundläggande värden till barnen och med ett aktivt värdegrundsarbete kan mobbning och trakasserier högre upp i åldrarna förebyggas, enligt Kristdemokraterna i motion 2002/03:Ub415 yrkande 7.

Folkpartiet efterlyser i motion 2002/03:Ub509 yrkande 5 klart uppställda mål i förskolan. Avsaknaden av sådana mål försvårar resultatuppföljningen av verksamheten. De mål som saknas i dag i läroplanen är av typen ”mål att uppnå”, mål som skall uttrycka vad varje barn skall ha uppnått när det lämnar förskolan. Enligt Folkpartiet är det också en brist att målen för den allmänna förskolan inte beskrivs tydligt. Denna del av förskolan bör ha en ännu mer planerad verksamhet än övrig förskoleverksamhet, och det borde därför finnas en särskild beskrivning av verksamhetens mål i läroplanen. I motion 2002/03:Ub446 föreslås att läroplanerna för förskola och grundskola skrivs ihop till en, för att därigenom visa att förskolan i dag hör till utbildningssystemet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Utskottet har tidigare flera gånger behandlat och avstyrkt motionsyrkanden beträffande utformning av text om värdegrunden i förskolans läroplan och jämförelsen med motsvarande text i skolans läroplaner (bet. 2001/02:UbU10). Utskottet har då konstaterat att det i betänkandet om införandet av en läroplan för förskolan (SOU 1997:157) inte fanns någon hänvisning till den etik som

förvaltas av kristen tradition, något som inte heller mötte några invändningar under remissbehandlingen av det aktuella förslaget. Utskottet anser inte, i likhet med vad som anförts vid tidigare behandling, att riksdagen bör göra något uttalande i frågan. Av förskolans läroplan framgår tydligt att verksamheten i förskolan skall utgå från grundläggande värderingar om demokrati och respekt för andra människor. Ett etiskt förhållningssätt skall prägla verksamheten och förskolan har ett ansvar att sträva efter att barnen efter hand omfattar vårt samhälles gemensamma värderingar. Utskottet instämmer med motionären i fråga om vikten av ett aktivt värdegrundsarbete i tidig ålder och förutsätter att bl.a. den nybildade Skolutvecklingsmyndigheten vid behov erbjuder stöd i dessa frågor till förskolor och kommuner.

Det kan konstateras att Skollagskommitténs förslag till bestämmelser om övergripande mål i skollagens första kapitel omfattar även förskolan, i och med den föreslagna utvidgningen av utbildningsbegreppet. Vissa av målbestämmelserna har sin motsvarighet i nu gällande skollag. Skollagskommittén föreslår att formuleringar som i dag endast finns i läroplanerna även kommer till uttryck i skollagen. Ett exempel är kravet på att utbildningen skall utgå från vissa övergripande perspektiv, t.ex. ett historiskt och ett etiskt perspektiv. Likaså föreslås att de centrala värdena i vår värdegrund återges i lagtexten. Skollagskommitténs betänkande är för närvarande på remiss.

Utskottet har också tidigare flera gånger behandlat yrkanden om målformuleringar i förskolans läroplan (senast i bet. 2002/03:UbU3 och bet. 2001/02:UbU10). Som framgår av läroplanen för förskolan (Lpfö 98) är förskolans uppdrag att erbjuda barnen en verksamhet som skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Till skillnad mot i skolan skall inte det enskilda barnets resultat utvärderas och inga betyg eller omdömen skall utfärdas. Av detta skäl innehåller förskolans läroplan endast mål av en typ, nämligen mål att sträva mot för det enskilda barnets utveckling och lärande. Utskottet finner inte skäl att ändra de tidigare ställningstagandena.

Allmän förskola är en del av förskolans verksamhet och ingen särskild verksamhetsform. Samma krav på pedagogiskt innehåll och kvalitet gäller som för förskolan i övrigt. Begreppet allmän syftar på att den är avgiftsfri och tillgänglig under 525 timmar för alla barn från fyra års ålder. I prop. 1999/2000:129, Maxtaxa och allmän förskola m.m., som låg till grund för beslutet om den allmänna förskolan, betonas att denna inte skall ses som den ”pedagogiska delen” av förskolan medan ambitionerna sänks i övrig förskola när det gäller barns utveckling och lärande. Utskottet instämde i detta (bet. 2000/01:UbU5) likaså i att förskolans verksamhet skall planeras, genomföras, utvärderas och utvecklas i förhållande till de uppställda målen i förskolans läroplan (Lpfö 98).

Frågan om gemensam läroplan för förskola och skola hänger nära samman med Skollagskommitténs förslag. Skollagskommittén anger att t.ex. de övergripande målen för utbildningen som nu regleras i läroplanerna inte bör tas

bort ur dessa texter. Undersökningar visar att läroplanerna är dokument som är väl kända och använda ute i verksamheterna. Däremot bör det anges i läroplanerna om texten överensstämmer med lagtexten. Enligt kommitténs förslag skall också all utbildning inom skolväsendet, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild, omfattas av en läroplan. I september 2001 avlämnade en arbetsgrupp rapporten ”Samverkande styrning – Om läroplanerna som styrinstrument” (Ds 2001:48). Rapporten har inte remitterats utan kommer att tjäna som underlag vid ett framtida eventuellt läroplansarbete, enligt uppgift från Utbildningsdepartementet.

Samverkan mellan förskola och föräldrar

Motioner

Vikten av stärkt samverkan mellan förskola och föräldrar framhålls av Folkpartiet i motion 2002/03:Ub509 yrkande 15. Förskolans arbete med barnen måste ske i nära samarbete med föräldrarna. Eftersom alla familjer är olika och har olika traditioner är det viktigt att personalen har utbildning och kunskap för att kunna tolka och förmedla information. Förskolan måste också vara tydlig i fråga om mål, innehåll, arbetsformer samt ömsesidiga rättigheter och skyldigheter för att möjliggöra reellt inflytande för barn och föräldrar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena. Enligt utskottet är samarbetet med föräldrarna till barnen på förskolan en viktig del av förskolepersonalens arbete. I förskolans läroplan (Lpfö 98) finns riktlinjer för detta arbete. I läroplanen anges att föräldrarna skall ha möjlighet att vara med och påverka verksamheten och att förskolan måste vara tydlig i fråga om mål och innehåll för verksamheten för att möjliggöra ett inflytande för både barn och föräldrar. Regeringen behandlade i budgetpropositionen för 2003 behovet av att generellt förbättra och utveckla barns, elevers och föräldrars inflytande i förskola och skola. I sammanhanget kan nämnas den kvalitetsgranskning Skolverket presenterade i november 2002 under rubriken ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” (rapport nr 220). En iakttagelse i rapporten är att föräldrar till barn generellt sett är mycket nöjda med den dagliga kontakten och dialogen med förskolans personal.

Språkförskolor och modersmålsstöd

Motioner

Folkpartiet vill i motion 2002/03:Ub509 yrkande 14 att särskilda språkförskolor skall införas för barn med utländsk bakgrund. Barn med svenska som andra språk har ofta sämre möjligheter än andra att hinna lära sig svenska före skolstarten. I språkförskolor skall man arbeta med språket så att barnen får det

stöd de behöver inför skolstarten. Förskolorna skall vara en del av den allmänna förskolan och därmed vara avgiftsfria.

I motion 2002/03:Ub325 (fp) yrkande 4 krävs att alla barn med annat modersmål än svenska skall ha rätt till modersmålsstöd i förskolan. Det är inte tillräckligt med rekommendationer om detta till kommunerna utan rättigheten måste lagstadgas. I motion 2002/03:Ub426 (s) refereras till statistik som visar att andelen barn som får modersmålsstöd i förskolan har minskat avsevärt under de senaste tio åren. Motionären anser att det är viktigt att förskolan faktiskt bidrar till att utveckla barnets modersmål, i enlighet med läroplanens formuleringar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Inom ramen för den s.k. storstadssatsningen har förskoleverksamhet i ett antal kommuner och stadsdelar byggts ut och utvecklats med statligt stöd. Medel har bl.a. använts till att erbjuda alla barn från tre år förskola på deltid, ofta med språklig inriktning. Språkförskolorna har haft som syfte att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet både att utveckla sin svenska och att behålla och utveckla sitt modersmål.

Skolverket avrapporterade i maj 2002 ett regeringsuppdrag om modersmålsundervisning i förskola och skola i rapporten ”Flera språk – fler möjligheter” samt en särskild bilaga om förskolan: ”Tre decenniers modersmålsstöd” (dnr 01-01-2751). Enligt verket har stödet minskat kraftigt under 1990-talet, trots att det har fått en starkt juridisk ställning genom införandet av läroplanen och dess skrivningar om modersmålet. Verkets rapport med förslag till förbättringar bereds för närvarande. Regeringen har uttalat att även svenska som andraspråk behöver uppmärksammas i sammanhanget. Regeringen har aviserat uppdrag till den nya Skolutvecklingsmyndigheten om åtgärder för att förbättra utbildningsvillkoren i segregerade områden. Att stärka modersmålsstödet i förskolan anges som ett sådant exempel på åtgärd.

Skollagskommittén har föreslagit att en bestämmelse införs i skollagen om skyldighet för huvudmännen att bidra till att barnen i förskolan får möjlighet att utveckla sitt modersmål (och det svenska språket). Bestämmelsen motsvarar enligt kommittén dagens krav i läroplanen. Kommitténs betänkande är för närvarande på remiss.

Utskottet instämmer i att möjligheten för barn med annat modersmål än svenska att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål har stor betydelse för barnets utveckling och lärande i vid bemärkelse. Den rådande situationen med minskat eller obefintligt stöd är dock uppmärksammas av regeringen och ärendet bereds för närvarande på olika sätt. Detta arbete bör därför avvaktas.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Val mellan olika former av barnomsorg (punkt 1) – kd av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Sf380 yrkandena 20 och 21.

Ställningstagande

Kristdemokraterna menar att det är angeläget att alla har möjlighet att välja den barnomsorgsform som passar de egna förhållandena bäst. Barnens och familjernas behov kan växla över tiden och därför måste samhällets stöd till barnfamiljer vara organiserat så att det kan användas på ett flexibelt sätt. Jag vill skapa ekonomiska och praktiska förutsättningar för val mellan olika och flexibla barnomsorgsformer. Kostnaden för den som själv ordnar sin barnomsorg, i egen regi eller genom att köpa tjänsten osubventionerad, blir i dag orimligt stor. Jag anser att begreppet barnomsorg även innefattar föräldrarnas omsorg i det egna hemmet.

2. Mångfald inom barnomsorgen (punkt 2) – m, fp, kd, c, mp av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Mikaela Valtersson (mp), Tobias Billström (m) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:Sf380 yrkande 24 och 2002/03:So514 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att det är viktigt med mångfald och valfrihet inom barnomsorgen. Det som passar den ena familjen passar inte den andra. Därför skall föräldrar

ha rätt att fritt välja barnomsorg. Barnomsorgen måste vara väl utbyggd, med olika alternativ. Vi är positiva till olika sorters barnomsorg med olika inriktning, i såväl kommunal som privat eller kooperativ regi. Valfrihet innebär också en möjlighet för dem som vill att i större utsträckning vara hemma med sina barn. Kommunerna måste kunna erbjuda likvärdiga villkor för alla godkända barnomsorgs- och förskoleverksamheter. Med en mångfald av barnomsorgsformer kan olika verksamheter stimulera varandra och bidra till en utveckling av hela barnomsorgen.

3. Maxantal barn i förskolegrupper (punkt 4) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub509 yrkandena 6 och 12,

samt avslår motionerna

2002/03:Ub225 yrkande 2,

2002/03:Ub415 yrkande 5 och

2002/03:Sf380 yrkande 25.

Ställningstagande

Regeringens utformning av maxtaxan skapar problem. Efterfrågan ökar utan att kommunerna har resurser att anställa fler förskolelärare. Med allt större barngrupper sjunker kvaliteten i verksamheten. Folkpartiets förslag för att åtgärda dessa negativa följder av maxtaxan är att maximalt tillåta 15 barn i förskolegrupper för 0–3-åringar och maximalt 20 barn i grupper för äldre barn. En ändring i skollagen i enlighet med detta krav måste göras. Maxgränserna får inte bli de normala storlekarna på grupperna utan genomsnittet för riket skall ligga under dessa tal. Staten skall svara för att kommunerna får de resurser som är nödvändiga, och maxgrupperna skall införas successivt.

4. Maxantal barn i förskolegrupper (punkt 4) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub225 yrkande 2,

2002/03:Ub415 yrkande 5 och

2002/03:Sf380 yrkande 25

samt avslår motion
2002/03:509 yrkandena 6 och 12.

Ställningstagande

Jag anser att förskoleverksamheten måste utvecklas så att en hög och jämn kvalitet kan säkerställas. Under lång tid har resurserna till verksamheten minskat i de allra flesta kommuner. Införandet av maxtaxa har också lett till att barnens vistelsetider i förskolan ökar och fler barn ställs i kö till en plats. Antalet barn är alldeles för stort i vissa barngrupper. Verksamheten har försämrats och det krävs många olika åtgärder för att komma till rätta med den bristande kvaliteten. Med vår barnomsorgspolitik kommer trycket på förskolan att minska. Därigenom möjliggörs en högre kvalitet genom bl.a. mindre antal barn per grupp, särskilt i småbarnsgrupperna. Att minska gruppernas storlek menar vi är den viktigaste åtgärden. Dagens stora grupper kan få mycket negativ effekt på barnens utveckling. Framför allt de riktigt små barnen behöver kontinuerlig, tät vuxenkontakt för att utvecklas positivt. En sådan kontakt är inte möjlig i stora barngrupper.

Det är inte acceptabelt med dagens stora förskolegrupper. I dag finns ingen som helst reglering på området. Det är inte rimligt att lagstifta om absoluta gränser för barngruppernas storlek. Skolverket bör däremot ges i uppdrag att utfärda allmänna råd för barngruppernas storlek för olika åldersgrupper. Utgångspunkten för sådana riktlinjer bör vara de gränser som anges i Skolverkets forskningsöversikt om kvalitet: 13–15 barn för åldern 3–5 år och mindre grupper för yngre barn och barn med särskilda behov. Utifrån dessa allmänna råd från Skolverket skall varje kommun åläggas att i samråd med personal och föräldrar lägga fast en gräns för barngruppernas storlek i sin kommun.

5. Rekommendationer om gruppstorlekar i förskolan (punkt 5)

– c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub429 yrkande 1

samt avslår motion

2002/03:Ub225 yrkande 1 och

2002/03:Ub415 yrkande 4.

Ställningstagande

Besparingarna inom förskoleverksamheten har varit stora under 1990-talet. Det vanligaste sättet att spara har varit att ta in fler barn i grupperna och

minska personaltätheten. Barngrupperna är i dag större än vad som rekommenderas av forskare i kvalitetshänseende.

Jag anser inte att riksdagen skall tala om hur stora barngrupperna skall vara utan det viktiga är att förskolans verksamhet måste kvalitetssäkras genom att barngrupperna dimensioneras utifrån både barnens och personalens perspektiv. Det innebär att barngrupperna inte får vara större än att varje enskilt barn känner trygghet och får en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Personalen skall också känna att den utför sitt arbete på ett tillfredsställande sätt. Likaså är det viktigt att identifiera barn med särskilda behov för att tidigt kunna ge det stöd som behövs.

6. Personaltäthet i förskolan (punkt 6) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub509 yrkande 13.

Ställningstagande

Maxtaxans negativa effekter visar sig genom allt större barngrupper i förskolan. Kvaliteten i verksamheten sjunker och barnens behov kan inte tillgodoses. Folkpartiet anser att personaltätheten i förskolan bör öka till i genomsnitt en personal på fem barn. Personaltätheten bör inte heller i enskilda grupper väsentligt understiga denna nivå. Staten skall svara för att kommunerna får de resurser som är nödvändiga.

7. Kvalitetsuppföljning av förskolan (punkt 7) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub509 yrkande 7 samt avslår motion 2002/03:Ub435.

Ställningstagande

En förskola med höga ambitioner har ett ansvar för att vissa resultat uppnås under förskoletiden. För att höja kvaliteten i förskolans verksamhet bör det

finnas krav på att förskolor, i likhet med skolor, skall lämna in kvalitetsredovisningar till Skolverket.

8. Tillsyn av fristående förskolor (punkt 8) – fp, kd, c

av Ulf Nilsson (fp), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub415 yrkande 8.

Ställningstagande

Vi anser att de fristående förskolorna är en tillgång. I dag hotas dessa förskolor av regeringens barnomsorgspolitik som styr in barnen i den kommunala barnomsorgen. Den gällande ordningen är att kommunen har tillsynsansvar för de fristående förskolorna medan Skolverket svarar för tillsynen av förskolor och förskoleklasser i kommunal regi samt förskoleklasser i fristående skolor. Vi menar att Skolverkets tillsyn bör omfatta även de fristående förskolorna. Det är viktigt för att garantera en likvärdighet oavsett driftsform och för att det de facto föreligger en konkurrenssituation mellan kommuner och fristående anordnare av förskoleverksamhet.

9. Omfattning av arbetsmiljölagen (punkt 9) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub415 yrkande 12.

Ställningstagande

Kristdemokraterna tycker att arbetsmiljölagen även skall omfatta förskolebarn. Lärare, elever, förskollärare och barnskötare omfattas i dag av lagen medan förskolebarn i dag är de enda som dagligen befinner sig på en arbetsplats och inte omfattas av lagen. Barnens arbetsmiljö måste tas på större allvar. De senaste årens ökande gruppstorlekar har inneburit att stora grupper trängs in i små lokaler och att ljudnivån därmed ökar. Förutom buller behöver även andra frågor om barnens säkerhet och lekmiljö uppmärksammas. Om barnen omfattades av arbetsmiljölagen skulle kommunerna få ett större ansvar. Den aviserade utredningen om arbetsmiljölagens tillämpning i skolan

bör därför få i uppdrag att omformulera lagen till att även omfatta förskolebarnen.

10. Lekens betydelse för barns utveckling (punkt 10) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub415 yrkande 2.

Ställningstagande

På nationell nivå har barnomsorgen under 1990-talet gått från att vara huvudsakligen en familjepolitisk fråga till att bli en utbildningspolitisk fråga. Förskolan beskrivs ofta som det första steget i det livslånga lärandet. För oss kristdemokrater är det självklart att det livslånga lärandet börjar redan vid födseln och sedan pågår oavbrutet oavsett om barnet går i förskola eller ej. Risker med de utökade pedagogiska kraven är att de små barnens behov av fri lek och omsorg får stå tillbaka. Barn måste få vara barn.

11. Kompetenshöjning inom konfliktlösning (punkt 11) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub462 yrkande 3.

Ställningstagande

I den idétradition som Miljöpartiet är en del av är freds- och konfliktforskning och praktiserandet av icke-våldsmetoder helt centralt. Många unga människor saknar i dag mentala verktyg och förebilder för att rationellt och tryggt handskas med hot, våld och konflikter. Vår bedömning är att ett brett pedagogiskt arbete kan vara både nödvändigt och framgångsrikt. Vi menar därför att det finns behov av metodöverföring och kompetenshöjning inom förskolepedagogiken på temat konflikthantering. Formen för detta kan vara projekt och centrumbildningar.

12. Taxefrågor (punkt 12) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Sf380 yrkande 23

samt avslår motion

2002/03:So250 yrkande 15.

Ställningstagande

Jag anser att kommunerna bör åläggas att utforma och införa deltidstaxa i minst tre nivåer under taket för barnomsorgsavgifterna (maxtaxan). Den som nyttjar den offentligt finansierade barnomsorgen mindre skall inte betala lika mycket som den som nyttjar den i större utsträckning.

13. Taxefrågor (punkt 12) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:So250 yrkande 15

samt avslår motion

2002/03:Sf380 yrkande 23.

Ställningstagande

En av de allvarligaste effekterna av införandet av maxtaxa var att incitamentet att begränsa barnens vistelsetid på dagis försvann. Centerpartiets principiella inställning är att taxans konstruktion bör stimulera till ett minimerande av barnens vistelsetid samt ekonomiskt bidra till föräldrars möjlighet att tillbringa mer tid med sina barn genom att exempelvis gå ned i arbetstid. Dessa skäl talar för en taxa som från maxtaxans tak vid ett heltidsutnyttjande av barnomsorgen, sjunker per timme utnyttjad barnomsorg till en nolltaxa vid halvtidsutnyttjande. Centerpartiet anser dock att ytterligare inskränkningar i det kommunala självstyret på barnomsorgens område måste avvisas. I stället bör regeringen ta upp överläggningar med kommunerna för att skapa en samsyn kring hur maxtaxans finansiering kan modifieras. Syftet skall vara att ge kommunerna en bättre möjlighet att under rimliga ekonomiska villkor införa en tidsrelaterad taxekonstruktion enligt ovanstående principer.

14. Avgiftsfrihet i förskolan (punkt 13) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub509 yrkande 8

samt avslår motion

2002/03:Ub445.

Ställningstagande

Att delta i en pedagogisk verksamhet redan från tidig ålder ger stora möjligheter till individuell utveckling, och det är mycket bra att en allmän förskola införs för fyra- och femåringar tre timmar per dag. Eftersom den är avgiftsfri kommer den att nå nya grupper av barn som annars inte utnyttjar barnomsorgen. Folkpartiet vill dock på sikt att även treåringar kostnadsfritt skall få gå tre timmar om dagen i allmän förskola.

15. Öppna förskolans utveckling (punkt 15) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub415 yrkandena 10 och 11,

2002/03:Sf379 yrkande 4 och

2002/03:Sf380 yrkande 26.

Ställningstagande

Den öppna förskolan är på väg att försvinna. Bara under de senaste tre åren har antalet öppna förskolor minskat med 20 %. I många kommuner finns ingen öppen förskola alls. När alltför många föräldrar sätter sina barn i förskolan rationaliserar kommunerna bort de öppna förskolorna. Detta trots att de öppna förskolorna spelar en stor roll för hemmavarande föräldrar och dagbarnvårdare som får möjlighet att möta andra vuxna och barn. Det innebär också att det enda stöd som det offentliga ger till de hemmavarande föräldrarna försvinner.

Vi kristdemokrater vill att arbetet inom den öppna förskolan tillvaratas och utvecklas, inte minst mot bakgrund av vikten av denna typ av förskola för ensamstående föräldrar. Den öppna förskolan är många gånger en stor tillgång för den ensamstående föräldern eftersom den ger möjlighet att bygga

upp ett nätverk. Situationen för de öppna förskolorna måste bevakas i samband med den allmänna förskolans införande. Vi vill bevara och utveckla fler öppna förskolor med pedagogiskt utbildad personal. Personal inom den öppna förskolan kan tillsammans med dagbarnvårdarna utveckla en pedagogisk verksamhet som kan vara ett alternativ till förskolornas verksamhet. Därför måste kommunerna tillse att det finns utbildade förskollärare som ansvarar för den öppna förskolan.

16. Familjedaghem som förskoleform (punkt 16) – m, fp, kd, c

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub509 yrkande 11.

Ställningstagande

Vi vill säkra familjedaghemmens överlevnad. Det finns barn som av olika skäl vill eller t.o.m. måste gå i familjedaghem så det är viktigt att modellen med allmän förskola inte slår ut familjedaghemmen.

17. Familjedaghemmens utveckling (punkt 17) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub509 yrkande 10 samt avslår motion 2002/03:Ub415 yrkande 9.

Ställningstagande

Att förskolan blivit mer pedagogisk i sin inriktning är mycket bra men det måste också få komma dagbarnvårdarna i familjedaghemmen till del. Folkpartiet föreslår därför att ambulerande förskollärare skall kunna hålla förskola tillsammans med dagbarnvårdarna och erbjuda dem pedagogisk handledning. De barn som går i familjedaghem skall också kunna gå i allmän förskola som arrangeras av en ambulerande förskollärare eller i den vanliga förskolan.

18. Familjedaghemmens utveckling (punkt 17) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub415 yrkande 9

samt avslår motion

2002/03:Ub509 yrkande 10.

Ställningstagande

Kristdemokraterna vill fortsätta att satsa på familjedaghemmen som ett alternativ till förskolan. Vi anser också att familjedaghemmen skall ingå i den allmänna förskolan och få del av samma avgiftsreducering. På detta sätt skapas likvärdiga villkor och föräldrarna kan själva välja barnomsorgsform utan att bli styrda av ekonomiska argument. Den allmänna förskolan kommer annars att förvärra en redan problematisk situation för familjedaghemmen om barnen av kostnadsskäl skall flytta över till förskolan. Att gå kvar hos dagbarnvårdaren och enbart gå några timmar per dag i förskolan är inte ett rimligt alternativ. Dessutom skulle dagbarnvårdaren tvingas ha grupper med många små barn för att klara sig ekonomiskt.

19. Förskolans läroplan (punkt 18) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub415 yrkande 7 och

2002/03:Ub417 yrkande 1 samt

avslår motionerna

2002/03:Ub446 och

2002/03:Ub509 yrkande 5.

Ställningstagande

Det är anmärkningsvärt att förskola och grundskola i dag har olika etisk värdegrund som bas för sina respektive verksamheter. Kristdemokraterna anser att läroplanen för förskolan skall innehålla samma text om värdegrunden som läroplanerna för grundskolan och gymnasiet. Förskolan skall liksom skolan förmedla samhällets grundläggande värden till barnen. Barn måste få lära sig förstå vad som är rätt och fel, hur vi skall bete oss mot varandra och deras

empatiska förmåga måste övas. Om förskolorna har ett aktivt värdegrundsarbete kan mobbning och trakasserier högre upp i åldrarna förebyggas. Liksom basen för vårt samhälles värdegrund fastslås i läroplanen för grundskolan bör detsamma göras i läroplanen för förskolan.

20. Förskolans läroplan (punkt 18) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub509 yrkande 5

samt avslår motionerna

2002/03:Ub415 yrkande 7,

2002/03:Ub417 yrkande 1 och

2002/03:Ub446.

Ställningstagande

Folkpartiet anser att det bör införas mål att uppnå i förskolan och tydliga mål för den allmänna förskolan. I dag saknas klart uppställda mål och det försvårar resultatuppföljningen av verksamheten. Det bör finnas två typer av mål: dels ”mål att sträva mot” som skall ange inriktningen på förskolans pedagogiska verksamhet och uttrycka en önskad kvalitetsutveckling, dels ”mål att uppnå” som skall uttrycka vad varje barn skall ha uppnått när det lämnar förskolan. Sådana mål att uppnå saknas i förskolan men finns för grundskolan och alla andra skolformer. Vi anser också att det är en brist att den allmänna förskolans mål inte har beskrivits på ett tydligt sätt. Det är av yttersta vikt att den allmänna förskolan har ännu mer pedagogiskt strukturerad och planerad verksamhet än övrig förskoleverksamhet. I läroplanen bör också finnas en särskild beskrivning av vilka mål den allmänna förskolan skall uppnå.

21. Samverkan mellan förskola och föräldrar (punkt 19) – fp, kd

av Ulf Nilsson (fp), Ana Maria Narti (fp) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub509 yrkande 15.

Ställningstagande

Föräldrarna har det yttersta ansvaret för sina barns fostran och utveckling. Förskolans betydelse som komplement har dock blivit viktigare. Förskolans arbete med barnen skall ske i nära samarbete med föräldrarna. Alla familjer är olika och har olika traditioner. Det är därför viktigt att personalen har utbildning och kunskap för att kunna tolka och förmedla viktig information. Samarbetet mellan föräldrar och personal måste ständigt utvärderas. För att kunna ge möjlighet till ett reellt inflytande måste förskolan vara tydlig i fråga om mål, innehåll, arbetsformer samt ömsesidiga rättigheter och skyldigheter.

22. Språkförskolor (punkt 20) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub509 yrkande 14.

Ställningstagande

Barn får större möjligheter att lära sig läsa och skriva om de får stöd tidigt i livet. Barn med svenska som andraspråk har ofta sämre möjligheter än andra att hinna lära sig svenska före skolstarten. Vi anser därför att särskilda språkförskolor behöver startas för barn med utländsk bakgrund. I dessa förskolor skall man arbeta medvetet med svenska språket på olika sätt så att barnen får det stöd de behöver för att vara förberedda inför skolstarten. Språkförskolor skall utgöra en del av den allmänna förskolan och därmed vara avgiftsfria. Barnen skall kunna börja när de är tre år.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Maxantal barn i förskolegrupper m.m. (punkt 4, 5 och 6) – v

av Lennart Gustavsson (v).

Vänsterpartiet vill prioritera kvaliteten i förskolan. Av detta skäl menar vi att det är viktigt att satsa resurser både på kompetensutveckling av personalen och på att anställa ytterligare personal. Vår målsättning är att personaltätheten skall öka och att barngruppernas storlek skall minska.

Vi menar att mindre barngrupper har stor betydelse för barnens utveckling, trygghet och välbefinnande. Lämpliga riktlinjer för det fortsatta arbetet bör vara att uppnå barngrupper där barn i åldern 0–3 år vistas i grupper med högst tolv barn samt att barn i åldern 3–5 år vistas i grupper med högst 15 barn.

2. Tillsyn av fristående förskolor (punkt 8) – m

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Moderaterna menar att de fristående alternativen till de kommunala förskolorna skall värnas. Eftersom de fristående förskolorna innebär en konkurrerande verksamhet till kommunens egna förskolor anser vi inte att kommunerna skall vara tillståndsgivare för de fristående alternativen. I stället bör detta hanteras av Skolverket. Kommunen skall sedan vara skyldig att ge ekonomiskt stöd till en förskola som godkänts av Skolverket.

3. Avgiftsfrihet i förskolan (punkt 13) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp)

Folkpartiet är positivt till den allmänna förskolan och vill att även treåringar på sikt skall få gå i den. Kvaliteten i förskolan behöver dock öka. Genom att inte sänka avgiften för de barn för vilka den allmänna förskolan endast utgör en del av tiden i förskolan ökar utrymmet för att finansiera en kvalitetshöjning. Enligt Folkpartiet ligger dagens avgifter på en så låg nivå att en avgifts-sänkning inte är nödvändig för den gruppen barn.

4. Avgiftsfrihet i förskolan (punkt 13) – v

av Lennart Gustavsson (v).

Införandet av reformerna maxtaxa, allmän förskola och rätt till förskoleverksamhet för barn till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar ökar möjligheten för alla barn att ta del av pedagogisk stimulans och gruppgemenskap. Därigenom förbättras också barnens möjligheter till lärande och positiv utveckling. Förskolan är också en viktig förberedelse för skolan. Vänsterpartiet anser att målet bör vara en helt avgiftsfri förskola, öppen för alla barn. Förskolan skall på motsvarande sätt som skolan ingå i den generella välfärden.

5. Familjedaghem som förskoleform (punkt 16) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Familjedaghemmen har en viktig roll att fylla i en barnomsorg där mångfald råder. Alla barn och föräldrar har olika behov, och det är viktigt att man kan välja den omsorgsform som passar bäst för den enskilda familjen. Vi ser emellertid från Miljöpartiets sida en risk att införandet av den allmänna förskolan kan komma att försvåra situationen för familjedaghemmen ytterligare. De får en ekonomisk konkurrensnackdel gentemot de kommunala förskolorna då dessa är avgiftsfria tre timmar per dag. Det är svårt att ställa samma pedagogiska krav på familjedaghemmen som på de kommunala förskolorna, men vi menar att man bör se över möjligheten att ekonomiskt likställa familjedaghemmen så att de avgiftsfria timmarna gäller även för familjedaghemmen. Det är viktigt att man i utvärderingen av den allmänna förskolan ser över konsekvenserna för familjedaghemmen samt möjligheten att ekonomiskt likställa dem med kommunala förskolor.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Ub225 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Skolverket i uppdrag att utfärda allmänna råd för barngruppernas storlek.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommuners skyldighet att införa en övre gräns för antalet barn i barngrupperna i förskolan.

2002/03:Ub325 av Birgitta Ohlsson (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge barn rätt till modersmålsstöd i förskolan.

2002/03:Ub415 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barnomsorg är en omsorgsfråga och inte en utbildningsfråga.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lekens betydelse för barns utveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Skolverket i uppdrag att utfärda allmänna råd för barngruppernas storlek.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommuners skyldighet att införa ett maxantal barn för barngrupperna i förskolan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla värdegrundsarbetet i förskolorna genom att skriva in värdegrunden i förskolans läroplan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsyn och uppföljning av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att familjedaghemmen skall ingå i den allmänna förskolan.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bevaka situationen för de öppna förskolorna med anledning av den allmänna förskolans införande.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bevara och utveckla fler öppna förskolor med pedagogiskt utbildad personal.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetsmiljölagen även skall omfatta förskolebarn.

2002/03:Ub417 av Alf Svensson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolans värdegrund i såväl förskola som obligatoriskt skolväsende.

2002/03:Ub426 av Mona Berglund Nilsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om modersmålsstöd i förskolan.

2002/03:Ub429 av Sofia Larsen m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att förskolans verksamhet måste kvalitetssäkras genom att man dimensionerar barngrupperna utifrån både barnens och personalens perspektiv.

2002/03:Ub435 av Anneli Särnblad Stoors m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ytterligare insatser för att stärka kvaliteten i förskolan.

2002/03:Ub445 av Åsa Lindestam och Sinikka Bohlin (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hela förskolan på sikt blir avgiftsfri och införlivas i det livslånga lärandet.

2002/03:Ub446 av Åsa Lindestam och Sinikka Bohlin (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbeta ihop de två läroplanerna för förskola och grundskola till en.

2002/03:Ub462 av Lotta N Hedström och Gustav Fridolin (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av metodöverföring inom förskolepedagogiken med projekt och centrumbildningar för kompetenshöjning även inom konfliktlösningens område.

2002/03:Ub509 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa mål att uppnå i förskolan och tydliga mål för den allmänna förskolan.
6. Riksdagen beslutar om ändring i skollagen så att maximalt 15 barn tillåts i förskolegrupper för 0–3-åringar och max 20 barn i grupper för äldre barn.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förskolor skall bli skyldiga att lämna in kvalitetsredovisningar till Skolverket.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en reform på sikt skall genomföras som innebär att även treåringar kostnadsfritt får gå i allmän förskola tre timmar om dagen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ambulerande förskollärare skall kunna erbjuda pedagogisk handledning till familjedaghemmen så att dessas barn kan ingå i den allmänna förskolan.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att säkra familjedaghemmens överlevnad.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att max 15 barn får ingå i en småbarnsgrupp och max 20 barn i grupper för större barn.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att personaltätheten i förskolorna bör öka till i genomsnitt en personal per fem barn.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa kostnadsfria språkförskolor för barn med utländsk bakgrund.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkt samverkan mellan förskola och föräldrar.

2002/03:Ub540 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Lena Sandlin-Hedman (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att göra barnomsorgen tillgänglig för alla, även för dem som arbetar under kvällar och helger.

2002/03:Sf379 av Inger Davidson m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetet inom den öppna förskolan skall tas till vara och utvecklas, inte minst mot bakgrund av vikten av denna typ av förskola för ensamstående föräldrar.

2002/03:Sf380 av Alf Svensson m.fl. (kd):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa ekonomiska och praktiska förutsättningar för val mellan olika och flexibla barnomsorgsformer.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att begreppet barnomsorg även innefattar föräldrarnas omsorg i det egna hemmet.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om deltidstaxor.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av olika barnomsorgsformer och etableringsmöjligheter för dessa.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvalitet i förskoleverksamhet samt att ett tak för barngruppernas storlek bör läggas fast.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att arbetet inom den öppna förskolan tillvaratas och utvecklas.

2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om överläggningar med kommunerna om en tidsrelaterad taxekonstruktion.

2002/03:So514 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av mångfald inom barnomsorgen.